

'Mijn opa moest zijn Duitse naam veranderen'

Duitse minderheden tussen Oost en West

Achtergrond - 18 juli 2012 - Auteur: Erwin Vervloed

Volgens Kinga Ay (28) heeft de Duitse minderheid in Hongarije, waartoe zij behoort, het na 1989 steeds beter gekregen. Daardoor zijn zij minder belang gaan hechten aan de Duitse tradities, denkt ze. Zelf noemt ze zich in eerste instantie Hongaars. "Ik heb dat gevoel van Duits-zijn vooral als bijkomstig ervaren".

Eén ding wil Kinga Ay graag uit de wereld helpen. "Je zou misschien denken dat ik geen Duitse achternaam heb. Vaak vragen mensen ook waar mijn naam vandaan komt. In het Turks betekent Ay maan of maand. Toch is mijn naam echt Duits. Een heel klein dorpje in de buurt van Freiburg heet zo. Dat heeft een nicht van mij ontdekt." Niet dat ze per se als Duitse door het leven wil gaan. "Als iemand mij vraagt waar ik vandaan komt, zeg ik altijd: ik kom uit Hongarije. Pas als ik verder vertel, zeg ik er bij: maar mijn familie komt uit Duitsland."

Net als veel anderen trokken haar voorouders eind achttiende eeuw vanuit het huidige Zuid-Duitsland naar Hongarije. "In de jaren daarvoor hadden daar veel oorlogen tussen de Habsburgers en de Turken plaatsgevonden. Grote delen van Hongarije waren toen bijna compleet ontvolkt geraakt. De Oostenrijkse vorsten Maria Theresia en Jozef II wierven daarom mensen in Duitsland en Oostenrijk om naar Hongarije te trekken. Zij kregen land en huizen aangeboden en hoefden geen belasting te betalen."

Donauzwaben

Omdat de Duitsers over de Donau naar Hongarije trokken en ook verder de rivier volgden naar het huidige Servië en Roemenië, werden zij Donauzwaben genoemd. Zwaben is een gebied in de huidige Duitse deelstaat Baden-Württemberg. "Maar al snel werden alle Duitsers in Hongarije Donauzwaben genoemd."

Ays voorouders kwam 25 kilometer van Boedapest terecht. "Destijds was het dorp, Piliscsaba, nog helemaal leeg. In het begin woonden er alleen Duitsers, later kwamen er ook Slowaken en Hongaren bij." Volgens Ay waren de Duitsers in Hongarije ijverige mensen. "Zij hebben enorm veel aan de economische opbouw van het land meegeholpen. Dat wordt door de Hongaren ook zo gezien."

“Bij mijn vader thuis werd ondanks het verbod toch Duits gesproken. Als hij een schoolvriend had uitgenodigd, vond hij het altijd enorm gênant als zijn ouders Duits praatten”

Vlak voor de Tweede Wereldoorlog woonden in Hongarije ongeveer 600.000 Duitsers, schijft de Duitse historicus Andreas Kossert in zijn boek ‘Kalte Heimat. Die Geschichte der deutschen Vertriebenen nach 1945’. Na de oorlog wilde de nieuwe communistische regering het land van Duitse invloeden bevrijden. Veel Duitsers in Hongarije werden naar de Sovjet-Unie gedeporteerd, anderen werden naar Duitsland verdreven.

Onderdrukking

Een aantal familieleden van Ay kwam zo in Baden-Württemberg terecht, waar ze ooit vandaan naar Hongarije waren getrokken. Haar grootouders van beide kanten lukte het om in Hongarije te blijven. Het leven van de Duitse gemeenschap in het naoorlogse, communistische Hongarije was wel heel anders dan voor de Tweede Wereldoorlog, aldus Ay.

“Mijn opa en oma hebben altijd Duits gesproken. Echt Duits kun je dat niet noemen, het was eerder een dialect, *Schwäbisch*. Voor de oorlog was het heel normaal om Duits te praten, maar onder het communistische regime werd de taal verboden. Mijn ouders hebben het daardoor nooit goed leren spreken.” Ook op andere vlakken werd de Duitse minderheid door het nieuwe regime onderdrukt. De achternaam van haar opa en oma werd bijvoorbeeld veranderd in een Hongaarse variant, vertelt Ay. Dat was een voorwaarde om niet verdreven te worden.

De onderdrukking van de minderheden had een grote invloed op het leven in het dorp. Toch deden Ays grootouders er alles aan om de Duitse tradities te laten voortbestaan. “Bij mijn vader thuis werd ondanks het verbod toch Duits gesproken. Als hij een schoolvriend had uitgenodigd, vond hij het altijd enorm gênant als zijn ouders Duits praatten. Mijn oma droeg ook gewoon Duitse klederdracht.”

Na het communisme

Ays ouders moesten voorzichtiger met hun afkomst omgaan. Hun generatie moest uiteindelijk aan de toenemende politieke repressie toegeven. Toch zijn veel tradities onder de oppervlakte bewaard gebleven. De cultuur werd alleen niet meer naar buiten uitgedragen.

Toen in 1989 het IJzeren Gordijn viel, aarzelden veel Duitsers in het Oosten geen moment om naar Duitsland te verhuizen. Zo ook de familie Ay. “Mijn ouders

stonden op het punt naar Duitsland te gaan, maar mijn oma was ziek. Ze wilden haar niet zo in Hongarije achterlaten." Ays ouders waren daarnaast positief over de toekomst in Hongarije na de communistische periode. "Daarom wilden ze uiteindelijk niet meer weg."

De situatie van de minderheden werd na 1989 ook daadwerkelijk beter. Ze kregen meer rechten en in Ays dorp werd bijvoorbeeld een Duitse school geopend. Gek genoeg is onder de Duitsers in Hongarije sindsdien wel het bewustzijn van hun afkomst verminderd, zegt Ay. "Bij de laatste volkstelling in 2001 gaven veel meer leden van de Duitse minderheid aan dat ze Hongaars zijn dan bij de telling in 1941. Die cijfers zijn belangrijk, omdat ze beslissend zijn voor het voortbestaan van het zelfbestuur van de Duitsers in het dorp."

Tradities

Aan Ays moeder zal die teruggang in het bewustzijn niet liggen. Zij heeft een vereniging opgericht waarmee ze de tradities van de Duitse minderheid wil bewaren. "Ze organiseert van alles, zoals een muzikfestival en een dansbal." Zelf danste Ay tien jaar lang in een Duitse dansgroep. "Ik weet nog goed hoe sterk dat voor een groepsgevoel zorgde. Toch betekende dat niet dat ik afstand van Hongarije nam. Ik heb dat gevoel van Duits zijn vooral als bijkomstig ervaren. Ik ben Hongaars, maar ook een beetje Duits. De verschillende bevolkingsgroepen zijn in Hongarije sowieso erg met elkaar versmolten."

Ay belandde na haar middelbare school - "op een tweetalig gymnasium, Hongaars en Duits" - toch nog in Duitsland. Ze studeerde een semester in Bayreuth om de taal goed te leren. Omdat ze het onderwijs in Duitsland veel praktischer vond dan in Hongarije en ze snel vrienden vond, besloot ze er te blijven. Inmiddels voelt ze zich er helemaal thuis. "Wat ik heel goed aan Duitsland vind, is dat wanneer je iets wil, je dat ook kunt bereiken." Terug naar Hongarije zou ze niet graag willen, vooral omdat het er economisch te slecht gaat. "Vrienden van mijn leeftijd wonen daar nog bij hun ouders, omdat ze zich geen eigen woning kunnen veroorloven. Mijn kansen zie ik in Duitsland."

Wat denkt Ay over het behoud van de cultuur van de Duitse minderheid in Hongarije? "Die zal niet ten onder gaan. De taal en tradities zullen verder worden onderhouden, maar in mindere mate. We leven nu in een wereld, waarin het niet zo belangrijk is waar je vandaan komt of tot welke minderheid je behoort."

Interviewer [Erwin Vervloed](#) volgt de tweejarige master [Ost-West-Studien](#) in Regensburg. Daar kwam hij in aanraking met de verhalen van Duitse minderheden. In 2010 maakte hij deel uit van de redactie van Duitslandweb.

Dit is een artikel gedownload via [duitslandinstituut.nl](https://www.duitslandinstituut.nl).

Artikel:

<https://www.duitslandinstituut.nl/artikel/3181/mijn-opa-moest-zijn-duitse-naam-veranderen>